

onderhandelingen betreffende overname door de gemeente gevoerd, die niet anders dan zonder resultaat moesten blijven. Rijksarchief Utrecht, Archief provinciaal bestuur, Agenda van de gouverneur, algemene zaken, 14 december 1824, nr. 9, Gemeentebestuur aan gouverneur.

11. Rijksarchief Utrecht, Archief van het provinciaal bestuur, Agenda van de gouverneur, algemene zaken, 9 april 1822, nr. 9, K.B. van 28 maart 1822 nr. 76 met begeleidend schrijven van Domeinen van 2 april 1822.
12. H. Riemens, Het Amortisatie-syndicaat (Amsterdam, 1935).
13. In de vorm van een financiële rijkscommissie.
14. Kantoor te Amsterdam voor Noordholland en Utrecht. Willem van Hogendorp was een broer van de beroemde Gijsbert Karel van Hogendorp.
15. Algemeen Rijksarchief, Domeinen nr. C 232, contracten van 7 april 1823.
16. Idem, „Van de parochiale Domskerk en van de percelen welke met de kerk bij dit contract mede worden overgegeven“.
17. „Staat der gebouwen welke met de Domskerk zullen overgaan aan de hervormde gemeente van Utrecht“. Daar stond de Domtoren niet bij vermeld.
18. Algemeen Rijksarchief, Archief Domeinen nr. C 232, Koninklijk besluit van 13 juni 1824 nr. 75; Idem, Archief van het Amortisatie-syndicaat nr. 1452.
19. Rijksarchief Haarlem, Archief van de administratie der domeinen in het tweede ressort te Amsterdam, agentschap Utrecht nr. 260, overeenkomst van 4 april 1823 tussen W. van Hogendorp, directeur der registratie, en J. Borski, R. A. Schutt, R. van Heeckeren van Brandsenburg, en J. van Doelen, burgemeesters van Utrecht.
20. Algemeen Rijksarchief, Archief van de Domeinen C 232; J. G. de Mey van Streefkerk, directeur van de staatsse-

cretarie, schreef op 17 juni 1824 aan het Amortisatiesyndicaat: „Ten aanzien van de Domtoren komt het den koning twijfelachtig voor, of bedoeld beginsel daar wel op kan worden toegepast, daar toch de algemene regel is, dat de torens uitsluitend de burgerlijke gemeente aangaan“.

21. Algemeen Rijksarchief, Archief Amortisatie-syndicaat nr. 1452, brief van 30 juni 1824; Domeinen nr. 232, Rapport van het Amortisatie-syndicaat van 25 oktober/4 november 1824: „De torens gaan uitsluitend de burgerlijke gemeente aan, en dus niet de domeinen“. De Raad van State en de minister van justitie hielden zich ook met de zaak bezig.
22. Algemeen Rijksarchief, Archief staatssecretarie nr. 2170, verbaal van het Koninklijk besluit van 23 februari 1825 nr. 99, doch zonder het contract van 1823 als bijlage. Dat is te vinden in Archief Domeinen nr. C 232.
23. Rijksarchief Haarlem, Archief registratie der Domeinen, tweede ressort, agentschap Utrecht nr. 260; 5 maart 1825 werden K.B. en afkoopcontract aan de Domeinen toegezonden.
24. Algemeen Rijksarchief, Archief Amortisatie-syndicaat nr. 1452; 5 maart 1825 werden K.B. en afkoopcontract aan het Amortisatie-syndicaat toegezonden.
25. Gemeente-archief Utrecht, Stadsarchief IV, nr. 94, 14 maart 1825, toezending van K.B. en contract.
26. Rijksarchief Utrecht, Archieven hypotheekbewaarder en kadaster te Utrecht, Legger 1832, Stad Utrecht nr. 612. De herhaalde verwarring over de eigendomsrechten speelde zelfs S. Muller Fzn. parten, die onder het nodige voorbehoud en zelf niet overtuigd, in een omslachtig betoog het rijk als eigenaar had aangewezen. Gemeente archief Utrecht, Archief van de archivaris, serie rapporten nr. 489, S. Muller Fz. Rapport over den eigendom van den Domtoren (1900).

HOE UTRECHTS BALIJE EXPECTANTEN WIERF

Toen verscheidene jaren geleden een bekend Haags antiquariaat tot liquidatie overging, kwam mij een bundel stukken in handen waartussen een los blad verdwaald was. Het was onmogelijk daarvan de herkomst te achterhalen. Het document, dat volkomen op zichzelf stond, verdiende, naar het oordeel van deskundigen wegens zijn inhoud, wel de moeite om bekend te worden gemaakt en een bespreking moge daarom hier volgen.

De acte bestaat uit een enkel blad klein folio papier met een watermerk zijnde de bekende arabische 4 met voet, eindigende in een klaverblad van drie. Zij is beschreven met de hand en het slot is voorzien van een certificaat van Burgemeesteren, schepenen en Raad van Brussel. Dat luidt: „Wij borgemeesteren, Schepenen ende Raedt der Stadt van Brussel certificeren bij desen dat Mr F: De Coster geteekent hebbende de bovengeschreven Extracte is wettig notaris wijens geschriften bij hem alsoo onderteeckent men gheeft volcommen gelooff. In den Rechte ende daer buiten.

Ende des t'oirconden hebben wij het gemeyn cachet deser voors stadt hierop doen drucken ende bij eenen van onse Griffiers doen onderteeckenen desen 29. December 1702. A. J. Grimberchs“ Lager is een lakzegel geplaatst onder papieren ruit (doorsnede 36 mm) met het wapen van Brussel, waaromheen als randschrift: „SIGILLVM - MAGISTRATVS - URBS - BRUXELLENSIS“.

Blijkens het lichaam van het stuk zou dit een extract wezen uit de „Resoluties des Ridderlycken Duytschen Ordens binnen Vtrecht van date den 29 September en naarvolgende dagen 1657.

Ridders-expectanten kent de Balije van Utrecht officieel sedert het Koninklijk Besluit van 22 juni 1860, n°. 52, nadat een eerdere wijze van inschrijving van jonge edelen van wege genoemde instelling van 8 september 1827 door Z.M. de Koning op 10 januari 1828 bekrachtigd was. Ook voordien, eeuwen tevooren reeds, zijn bij deze tak van de Orde zo geheten „edel-expectanten“ opgetreden, maar op welke wij-

ze het betrokken Kapittel deze aangelegenheid formeel placht te regelen, is bij mijn weten niet overgeleverd. Maar wel is zeker, dat in oude tijden het initiatief grotendeels van gegadigden buiten de Balije uitging. Het blijkt uit de aanhef reeds van het stuk, dat in extenso als volgt luidt:

„Alsoo diversche Edelluijden wederomme aanhouden, om te hebben Acte van Recommandatie om t'ssijnder tijd Acte van Expectatief te vercrijgen tot Residentie ten Duijtschen hujs, ende daar nae tot een vacerenden commende, ten minsten naa dat andere voorgaende gerecommandeerde, wesende ten tijde van het passeren tot haere jaren gekomen, voorgedaen sullen wesen. Is belieft dat Acte van Recommandatie sullen worden verleden aan de naerfolgende. Edelen, Eerstelijck Jonr. Godard Frederick van Reede tot Renswoude¹⁾, sone van den heere van Bornewal Jor. Johan van Deelen sone van Jor. Herman van Deelen ontfangen generaal van Veluwen²⁾. Jor. Johan van Brakel sone van mijn heere van Brakel tot Kermersteijn³⁾. Jor. Gerrit van Zuijlen van Natewisch⁴⁾. Jor. Philips Dirick van Varick, sone van den Heere Capiteyn Varick⁵⁾, onder stont Aldus geextraheert uuyt de Resolutien voort', is dese daar mede accorderende bevonden, ende was onderteeckent Bronckhorst. Concordantiam attestor F. de Coster Notaris''.

Gelet op het grote tijdsverschil tussen de data van het Kapittel-besluit der Orde en van de copie, lijkt het waarschijnlijk, dat het hier weergegeven document

gebruikt zal zijn òf ter adstructie van enig wapenkwartier òf ter ondersteuning van de sollicitatie van deze of gene expectant.

Alkmaar
Postbus 107

Mr J. Belonje

Noten:

1. Godart Frederick van Reede, Vrijheer van Renswoude, kapitein, was het vierde kind van Gerard Johanszoon, Heer van Renswoude en Bornewal en Mechteld van Zuijlen van Nijveelt tot Albrantswaard. Hij overleed ongehuwd in 1681: zie „Genealogische en Heraldische Bladen'' III, 1908, blz. 563/4/5.
2. Johan van Deelen, zoon van Herman, ontvanger-generaal van Veluwe, overl. 5 mei 1676; zie Mr W. J. Baron d'Ablaing van Giessenburg, *De Ridderschap van Veluwe*, 's-Gravenhage 1859, blz. 292.
3. Johan van Brakel, zoon van Lodewijk tot Kermerstein, kapitein en gouverneur van het Fort de Voorn: zie Mr P. A. N. S. van Meurs, *De Ridderschap van het Kwartier van Nijmegen*, Den Haag 1899, blz. 233.
4. Omdat Gerrit van Zuijlen van Natewisch reeds op 9 september overleed zal de opvolgende Heer op de Natewisch hier bedoeld zijn; zie Geneal. Herald. Bladen III t.a.p. blz. 77/8.
5. Hij was vaandrig in Staten dienst, zoon van Cornelis laatstelijk Commandeur op het Fort De Voorn en Majoor, trouwde 1653 Assuera Maria van Bommel, overl. 1662; zie A. Fahne von Roland *Die Dynasten, Freiherren und Grafen von Bocholtz*, I, 2, Cöln 1859. S. 167.

JAN DE BEIJER IN UTRECHT

Stadsgezichten van een bekende tekenaar uit de 18de eeuw

De Gemeentelijke Archiefdienst Utrecht heeft een tentoonstelling gewijd aan de tekeningen die de achttiende-eeuwse tekenaar Jan de Beijer van de stad Utrecht heeft gemaakt.

Jan de Beijer (1703-ca 1780) is een van de meest vooraanstaande en begaafde topografisch tekenaars van de achttiende eeuw geweest. Zijn werk is van hoog niveau en hij is zeer betrouwbaar in de weergave van zijn onderwerpen. Dat blijkt uit vergelijking van door hem getekende gebouwen met de nog bestaande panden. Daarom zijn zijn tekeningen vooral zo waardevol voor het reconstrueren van niet meer bestaande situaties.

Alleen al van de stad Utrecht maakte Jan de Beijer bijna 200 tekeningen. Het grootste deel daarvan is op de tentoonstelling van de Archiefdienst te zien. De meeste tekeningen maken deel uit van de eigen collectie, de *topografische atlas*. Daarnaast zorgen bruijken ervoor dat een zo compleet mogelijk overzicht kan worden gegeven.

Wie deze stadsgezichten bekijkt kan zich een uitstekend beeld vormen van het achttiende-eeuwse Utrecht en constateren wat er daarna allemaal is veranderd, of juist nog zo herkenbaar is gebleven.

Voor al in de achttiende eeuw werden door welgestelde heren verzamelingen aangelegd van uiteenlopende onderwerpen op (natuur)historisch gebied. Veel van deze privé collecties zijn later terecht gekomen in onze musea, bibliotheken en archieven waar zij thans een belangrijk bestanddeel van de verzameling vormen.

Een van de onderwerpen waarop deze belangstelling zich richtte was de topografie (letterlijk: plaatsbeschrijving) van een bepaald gebied. Dit kon de hele aarde zijn, maar ook het eigen land of de streek of stad waar de verzamelaar woonde. Alles wat de kennis van het verzamelgebied kon vergroten kwam in principe in aanmerking om in de collectie te worden opgenomen. Uitgevers speelden op deze belangstelling in en brachten boeken op de markt die een beschrijving van de verschillende provincies of landsdelen bevatten.

De meeste van deze boeken werden geïllustreerd met prenten van stads- en dorpsgezichten en afbeeldingen van voorname huizen. De vraag hiernaar was zo groot dat de Amsterdamse uitgever Isaak Tirion als aanvulling op zijn succesvolle reeks *Hedendaagsche Historie of Tegenwoordige Staat van alle Volken* een